

SZCZEGÓŁOWY PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH PRZY ZABYTKOWEJ KAPLICY P.W. ZWIASTOWANIA NMP I ŚW. TADEUSZA JUDY W RUDZIE MALENIECKIEJ

Opis obiektu:

Kaplica podworska p. w. Św. Judy Tadeusza znajduje się w miejscowości Ruda Maleniecka, woj. świętokrzyskie. Kaplica pierwotnie usytuowana była na terenie rozległego parku krajobrazowego z dworem, obecnie znajduje się na terenie kościelnym, wydzielonym z parku i wchodzi w skład zespołu kościoła parafialnego p. w. Zwiastowania NMP w Rudzie Malenieckiej.

Obiekt jest wpisany do rejestru zabytków województwa kieleckiego pod numerem 138 B na podstawie decyzji Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Kielcach, wydanej dn. 20.01.1973 r. W dn. 14.04.2010 r. przedmiotowy wpis został przeniesiony do rejestru zabytków ruchomych woj. świętokrzyskiego pod nr 230 B.

Kaplica zbudowana została w 1848 r. wg projektu arch. Jana Jakuba Gaja (ur.1801, zm.2.10.1849 w Warszawie – polskiego architekta, reprezentanta historyzmu) z fundacji dziedzica Tadeusza Bocheńskiego. Jest to budowla neoromańska, jednonawowa, na planie prostokąta, usytuowana w osi wschód – zachód, przy czym prezbiterium znajduje się po stronie zachodniej, natomiast portal główny po stronie wschodniej. Kaplica zbudowana jest z piaskowca w kolorze beżowym w odcieniach od chłodnego do ciepłego i od bardzo jasnego po intensywnie ugrowo żółty.

18 V 1958 r. została erygowana parafia przez bp. Jana Kantego Lorka z wydzielonych miejscowości parafii Lipa, Bedlno i Kazanów Konecki.

W 1965 r. kaplica była restaurowana i odnawiana.

Świątynia ta służyła duszpastersko do czasu wybudowania nowego kościoła w latach 1982–1983 staraniem ks. Sylwestra Rybaka wg projektu arch. Zdzisława Wieka z Kielc i konstruktora Stanisława Szafrąńskiego. Odtąd kaplica wchodzi w skład zespołu kościoła parafialnego i sporadycznie jest użytkowana do celów duszpasterskich.

W roku 1999 kaplica została odnowiona staraniem parafian jako wotum wdzięczności za 2000 lecie chrześcijaństwa.

W roku 2019 zostały wykonane kompleksowe prace konserwatorskie przy neoromańskim portalu głównym.

Elewacja wschodnia kaplicy (Fot. nr 1) w swojej osi posiada rozbudowany, neoromański, uskokowy portal główny. Wysokość kapiteli portalu wyznacza podział gzymsem na dolną i górną strefę elewacji. W narożnikach kaplicy w dolnej strefie umieszczono pilastry z wysuniętymi bazami w obszarze cokołu i kapitelami na wysokości gzymśu i kapiteli portalu. Kapitele pilastrów są ozdobione stylizowanymi liśćmi a od góry zamknięte wysuniętym profilowaniem (Fot. nr 7). W górnej strefie wysunięte narożniki są ujęte dwiema wysmukłymi kolumnienkami z bazami i kapitelami, między nimi umieszczono na konsolach dwie figury świętych (Fot. nr 6,7). Elewację zamyka od góry profilowany

gzyms z półkolistymi, ozdobnymi formami w narożnikach. W osi elewacji umieszczono wykuty łaćński napis, nad nim sygnaturkę wspartą na konsoli z główką aniołka na skrzydełkach. Wieżyczka ma formę ażurową, rozbudowana forma zadaszenia podtrzymywana jest przez cztery narożniki ze skręconymi kolumnkami (Fot. nr 5,9). Całość wieńczy krzyż metalowy o ozdobnych ramionach. Pozostała część elewacji zakończona dwuspadowym dachem to kamienne ciosy.

Elewacja północna kaplicy (Fot. nr 2), analogicznie do fasady wschodniej, ma dwa narożniki ujęte pilastrami w strefie dolnej i wysuniętymi wysmukłymi kolumnkami w strefie górnej bez rzeźb na konsolach. U dołu fasady znajduje się cokół od góry elewację zamyka gzyms. Pozostała część elewacji to kamienne ciosy.

W części środkowej fasady umieszczono bardzo duże, metalowe okno w gładzie ujęte od góry półkolistym profilowaniem (Fot. nr 11). Przestrzeń otworu jest podzielona na część prostokątną i półokrągłą górną. Część prostokątną dzieli w pionie na trzy części wysmukłe półkolumnki i kolumnki między nimi. Każdą z trzech części okna wypełniają cienkie ramki dzielące okno na kwadratowe, identyczne kwatery: dwie w poziomie i siedem w pionie. W górnej strefie półkolistej przestrzeni okna, ramki tworzą przenikające się łuki i okręgi oraz dwa rybnie pęcherze.

Elewacja południowa jest ukształtowana analogicznie do północnej (Fot. nr 4).

Elewacja zachodnia (Fot. nr 3) ma zewnętrzny obrys ukształtowany analogicznie jak elewacja wschodnia, bez rzeźb na konsolach. Do płaszczyzny ściany dostawiona jest półkolista absyda z oknami.

Kaplica jest przykryta dwuspadowym dachem. Woda opadowa jest odprowadzana rynnikami do dwóch rur spustowych usytuowanych przy narożnikach południowo wschodnim i północno wschodnim i wylewana do betonowych koryt zewnętrznych (Fot. nr 10). Kaplica posiada dość szeroką opaskę betonową obiegającą budowlę dookoła, uformowaną ze spadkiem (Fot. nr 17,18).

Stan zachowania i przyczyny zniszczeń:

Stan zachowania kaplicy podworskiej p. w. Św. Judy Tadeusza wymaga przeprowadzenia prac konserwatorskich.

Strefa cokołowa kaplicy jest mocno zawilgocona. Jest to widoczne w szczególnie intensywnym ataku mikroorganizmów w dolnej strefie ciosów (Fot. nr 8,10,17). Woda z rur spustowych jest odprowadzana na zewnątrz kaplicy, bez systemu odprowadzenia poza jej teren. Wysychanie zawilgoconego muru dolnej części elewacji utrudnia szczelna opaska betonowa.

Najbardziej zniszczonym elementem elewacji wschodniej jest wieżyczka w szczycie, a jej osłabiona konstrukcja stwarza duże zagrożenie dla użytkowników obiektu. Ażurowe elementy sygnaturki popękały zapewne w wyniku korozji metalowych bolców montażowych tracąc stabilność. Wieżyczka jest obecnie wzmocniona metalowymi obejmami ale te działania nie usunęły przyczyny zniszczenia piaskowca.

Powierzchnia kamienia jest mocno zabrudzona (Fot. nr 7,10,14), na powierzchni piaskowca osadziły się ciemne zanieczyszczenia tworząc w niektórych miejscach ciemno

szarą powłokę. Bliskie sąsiedztwo krajowej drogi oraz usytuowanie w centrum miejscowości, powoduje kumulację zanieczyszczeń na wysuniętych poza lico elewacji płaszczyznach detali oraz w jego porowatej strukturze. Zanieczyszczenia nierównomiernie pokrywają fasady tworząc plamy i rozwibrowanie kolorystyczne.

Piaskowiec jest zaatakowany przez mikroorganizmy, na elewacjach widoczne są nawarstwienia glonów, porostów i mchów szczególnie intensywne w miejscach o podwyższonej wilgotności kamienia: w szczytach i cokole oraz partiach wysuniętych poza lico muru (Fot. nr 8,9,17).

Proces niszczenia ostrego, wyrazistego modelunku detali widoczny jest w wielu miejscach i wynika z działania opadów atmosferycznych na partie przypowierzchniowe piaskowca, nie zabezpieczone przed wnikaniem wód opadowych. Woda swobodnie wnika w kamień uruchamiając wypłukiwanie składników lepiszcza i ziaren piaskowca, uczestniczy również w procesie destrukcji materiału skalnego poprzez zamarzanie w porowatej strukturze piaskowca w sezonie zimowym.

Kolejnym zniszczeniem piaskowca jest obecność w jego strukturze soli rozpuszczalnych w wodzie. Modelunek niektórych elementów zatarł się poprzez pudrowanie i osypywanie przypowierzchniowych partii piaskowca na skutek krystalizacji soli w strefie przypowierzchniowej kamienia.

Poprzednie prace renowacyjne przy elewacjach przyniosły wymianę spoin w całym obiekcie. Spoiny są bardzo jasne a ich duża ilość optycznie powoduje rozbitcie formy obiektu. Część spoin popękała i uległa wykruszeniu otwierając elementy kamienne obiektu na penetrację wody opadowej w głąb struktury fasad.

W trakcie tych prac wykonano również uzupełnienia ubytków przy użyciu fleków kamiennych. W wielu miejscach nie są one dobrane kolorystycznie do ciosów piaskowca z ich bezpośredniego otoczenia (Fot. nr 15).

W trakcie poprzednich prac renowacyjnych elewacja była szlifowana mechanicznie, użyte narzędzia zostawiły ślady w postaci głębszych i płytszych zacięć na gładkiej powierzchni ciosów kamiennych zmieniając ich fakturę i uszkadzając powierzchnię (Fot. nr16).

Metalowe elementy elewacji noszą ślady korozji, w wielu miejscach zniszczenie metalu jest zaawansowane. Część łączonych elementów utraciła szczelność połączeń, woda opadowa wnika w głąb elementów. Elementy pokryte są wtórnymi nawarstwieniami, część łuszczących się powłok odsłania spódnie opracowanie powierzchni.

Wnioski i założenia dla planowanych prac konserwatorskich:

Wymagane jest przeprowadzenie prac konserwatorskich przy kaplicy podworskiej św. Judy Tadeusza w następującym zakresie:

- opracowanie programu prac konserwatorskich zatwierdzonego przez WKZ w Kielcach;
- zaprojektowanie i wykonanie prawidłowego systemu odprowadzania wody opadowej z terenu kaplicy;
- demontaż sygnaturki z elewacji wschodniej kaplicy i inwentaryzacja wszystkich zdemontowanych elementów, usunięcie metalowych zabezpieczeń, korodujących bolców montażowych, klejenie kamienia, konserwacja techniczna i estetyczna piaskowcowych

elementów w pełnym zakresie oraz metalowego krzyża w pełnym zakresie, bezpieczny montaż wszystkich elementów sygnaturki na elewacji wschodniej (wymagane są bolce ze stali nierdzewnej i kleje montażowe do kamienia);

- konserwacja techniczna i estetyczna kamieniarki elewacji wschodniej kaplicy, z wyłączeniem portalu neoromańskiego, przy którym prace konserwatorskie zostały przeprowadzone w roku 2019 r. W ramach konserwacji elewacji wschodniej, zakres prac obejmuje rzeźby, detal architektoniczny i ciosy. W zakres prac wchodzi cały narożnik południowo wschodni, wraz z jego elementami usytuowanymi na elewacji południowej.

- konserwacja techniczna i estetyczna kamieniarki i metalowego okna elewacji północnej kaplicy;

- konserwacja techniczna i estetyczna kamieniarki elewacji wschodniej w zakresie konserwacji gzymsu i ciosów pod gzymsem oraz narożnika północno zachodniego z ciosami ściany po stronie północnej z wyłączeniem absydy i narożnika z ciosami po stronie południowo zachodniej;

W ramach konserwacji technicznej i estetycznej kamieniarki elewacji: ciosów, detalu architektonicznego i rzeźby przewiduje się usunięcie nawarstwień z powierzchni kamienia bezpiecznymi metodami dla struktury piaskowca, usunięcie wtórnych spoin i uzupełnień nie spełniających wymogów konserwatorskich (zbyt słabych, zbyt mocnych, odspojonych od kamienia, odbiegających kolorystycznie od barwy piaskowca). Zakłada się możliwość utrzymania na elewacjach istniejących uzupełnień ubytków flekami kamiennymi. Wymagane jest lokalnie wzmocnienie osłabionej, pudrującej się i osypującej struktury piaskowca, usunięcie soli rozpuszczalnych w wodzie, dezynfekcja kamienia. Konieczne jest zniwelowanie widocznej faktury i zacięć powstałych w czasie szlifowania elewacji w poprzednich pracach renowacyjnych. Zakłada się uzupełnienie ubytków zaprawami mineralnymi imitującymi kamień naturalny, o odpowiednio dobranym kolorze i strukturze i uzupełnienie spoin zaprawami zbliżonymi wyglądem do naturalnego kamienia, o odpowiednich parametrach.

Zakłada się ochronę kamienia przed wodami opadowymi poprzez hydrofobizację piaskowca preparatami na bazie żywic krzemoorganicznych oraz lokalne scalenie kolorystyczne utrzymanych fleków kamiennych.

Wszystkie działania należy przeprowadzić przy użyciu materiałów spełniających wymagania konserwatorskie, stosowanych w pracach konserwatorskich przy kamiennych elementach i detalach architektonicznych.

W ramach konserwacji technicznej i estetycznej metalowych detali elewacji: krzyża sygnaturki i okna północnego wymagane jest określenie pierwotnej kolorystyki detali, oczyszczenie elementów z wtórnych nawarstwień, usunięcie produktów korozji, stabilizacja procesów korozji, zabezpieczenie powierzchni powłokami antykorozyjnymi w odpowiednio dobranym kolorze. Zakłada się wzmocnienie osłabionych i pękniętych elementów metalowych, ich klejenie, łączenie i uszczelnienie w przypadku takiej konieczności. Wymagane jest odpowiednie łączenie metalowych elementów z kamiennymi detalami.

Wszystkie działania należy przeprowadzić przy użyciu materiałów spełniających wymagania konserwatorskie, stosowanych w pracach konserwatorskich przy metalowych elementach i detalach architektonicznych.

SPIS FOTOGRAFII:

Fot. nr 1.

Ruda Maleniecka. Kaplica podworska p.w. Św. Judy Tadeusza (obecnie w zespole kościoła parafialnego p.w. Zwiastowania NMP). Elewacja wschodnia kaplicy z wejściem głównym.

Fot. nr 2.

Ruda Maleniecka. Kaplica podworska p.w. Św. Judy Tadeusza. Elewacja północna kaplicy.

Fot. nr 3.
Ruda Maleniecka. Kaplica podworska p.w. Św. Judy Tadeusza. Elewacja zachodnia kaplicy z prezbiterium.

Fot. nr 4.
Ruda Maleniecka. Kaplica podworska p.w. Św. Judy Tadeusza. Elewacja południowa kaplicy.

Fot. nr 5.

Ruda Maleniecka. Kaplica podworska p.w. Św. Judy Tadeusza. Elewacja wschodnia kaplicy. Wieżyczka sygnaturki w szczycie elewacji.

Fot. nr 6.

Ruda Maleniecka. Kaplica podworska p.w. Św. Judy Tadeusza. Elewacja wschodnia. Rzeźba, detal architektoniczny i ciosy w górnej strefie fasady.

Fot. nr 7.

Ruda Maleniecka. Kaplica podworska p.w. Św. Judy Tadeusza. Elewacja wschodnia. Rzeźba, detal architektoniczny i ciosy w górnej i dolnej strefie fasady.

Fot. nr 8.

Ruda Maleniecka. Kaplica podworska p.w. Św. Judy Tadeusza. Elewacja wschodnia. Detal architektoniczny i ciosy w dole fasady i strefie cokołowej.

Fot. nr 9.

Ruda Maleniecka. Kaplica podworska p.w. Św. Judy Tadeusza. Elewacja północna. Detal architektoniczny i ciosy w górnej strefie elewacji, widoczna również wieżyczka sygnaturki w szczycie elewacji wschodniej.

Fot. nr 10.

Ruda Maleniecka. Kaplica podworska p.w. Św. Judy Tadeusza. Elewacja północna. Detal architektoniczny i ciosy w dole fasady i jej strefie cokołowej.

Fot. nr 11.

Ruda Maleniecka. Kaplica podworska p.w. Św. Judy Tadeusza. Elewacja północna. Metalowe okno i kamienny detal i ciosy wokół niego.

Fot. nr 12.

Ruda Maleniecka. Kaplica podworska p.w. Św. Judy Tadeusza. Elewacja północna. Fragment metalowego okna oraz kamiennych detali i ciosów.

Fot. nr 13.

Ruda Maleniecka. Kaplica podworska p.w. Św. Judy Tadeusza Elewacja północna. Elewacja północna. Fragment metalowego okna oraz kamiennych detali i ciosów.

Fot. nr 14.

Ruda Maleniecka. Kaplica podworska p.w. Św. Judy Tadeusza Elewacja północna. Kamienne ciosy elewacji i strefy cokołowej pod oknem.

Fot. nr 15.

Ruda Maleniecka. Kaplica podworska p.w. Św. Judy Tadeusza Elewacja północna. Kamienne ciosy elewacji w widocznymi flekami i jasnym spoinowaniem.

Fot. nr 16.

Ruda Maleniecka. Kaplica podworska p.w. Św. Judy Tadeusza Elewacja północna. Kamienne ciosy z widocznymi głębokimi, kolistymi śladami szlifierek.

Fot. nr 17.

Ruda Maleniecka. Kaplica podworska p.w. Św. Judy Tadeusza. Elewacja północna. Strefa cokołowa i betonowa opaska wokół kaplicy.

Fot. nr 18.

Ruda Maleniecka. Kaplica podworska p.w. Św. Judy Tadeusza. Narożnik północno wschodni. Betonowa opaska wokół kaplicy.

**/-/ MAŁGORZATA OSEŁKA
KONSERWATOR DZIEŁ SZTUKI**

.....
(podpis osoby sporządzającej)